

Лілія БЕНОВСЬКА

кандидат економічних наук, старший дослідник ДУ “Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України”, Львів, Україна, Lbenovska11@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-6987-5724

ПУБЛІЧНЕ ІНВЕСТИВАННЯ У СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ: ВИКЛИКИ ТА ОБМЕЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРАКТИКИ

Вступ. На рівні ЄС публічне інвестування розвитку сільських територій здійснюється насамперед через структурні фонди, програми та заходи в межах політики згуртованості і спільної аграрної політики ЄС. Попри позитивний досвід публічного інвестування, країни стикаються з низкою викликів, зумовлених високим рівнем бюрократизації, надмірним зосередженням на контролі з боку керівних органів ЄС, а з іншого боку – низьким рівнем інституційної та фінансової спроможності сільських районів, спроможності поглинання коштів структурних фондів ЄС.

Мета – обґрунтувати особливості та виклики публічного інвестування у сільських територіях ЄС.

Результати. З’ясовано особливості публічних інвестицій у сільських районах. Здійснено аналіз фінансових інструментів політики згуртованості та спільної аграрної політики ЄС. Досліджено фінансування, розподіл і поглинання коштів структурних фондів ЄС. Виявлено скорочення фінансування структурних фондів ЄС у 2021–2027 рр., порівняно з попереднім плановим періодом, що зумовлено глобалізаційним впливом. Зокрема, обсяг фінансування Європейського аграрного фонду сільських територій було зменшено удвічі, порівняно з попереднім періодом, за рахунок зміни підходу до формування фонду.

Висновки. Обґрунтовано, що найбільшим викликом публічного інвестування у ЄС є низький рівень поглинання коштів структурних фондів ЄС країнами-членами через низьку інституційну спроможність на національному рівні (низька спроможність розробки програм, незадовільний рівень фінансового менеджменту, неналежна координація між рівнями управління, повільний відбір проєктів). Низький рівень фінансової спроможності проявляється через неспроможність співфінансувати програми, нездатність бенефіціарів забезпечити безперебійний грошовий потік для фінансування проєкту до моменту відшкодування витрат Єврокомісіїю.

Ключові слова: публічні інвестиції, структурні фонди, спільна аграрна політика, політика згуртованості.

Табл.: 1, рис.: 4, бібл.: 11.

Liliya BENOVSKA

Ph. D. (Economics), Senior Researcher, Institute of Regional Research named after M. I. Dolishniy of the NAS of Ukraine, Lviv, Ukrain, Lbenovska11@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-6987-5724

PUBLIC INVESTMENT IN RURAL AREAS: CHALLENGES AND LIMITATIONS OF EUROPEAN PRACTICE

Introduction. *Despite the positive experience of public investment, EU countries face a number of challenges due to a high level of bureaucratization and excessive focus on control by EU governing bodies, and on the other hand, the low level of institutional and financial capacity of rural areas, and the ability to absorb EU structural funds.*

The purpose of the article is to clarify the features and challenges of public investment in rural areas of the EU.

Results. *The features of public investments in rural areas were clarified. The financial instruments of cohesion policy and the common agricultural policy of the EU were analyzed. The financing, distribution and absorption of EU structural funds were studied.*

Conclusions. *It was found that the biggest challenge to public investment in the EU is the low level of absorption of EU structural funds by member states due to low institutional and financial capacity at the national and local levels.*

Keywords: *public investment, structural funds, common agricultural policy, cohesion policy.*

JEL Classification: H79, F21, F36, R51.

Постановка проблеми. Забезпечення розвитку сільських територій є одним із основних напрямів економічної політики Європейського Союзу, адже сільські території займають понад 80% території ЄС, де проживає близько 30% населення ЄС. Вони відіграють ключову роль у забезпеченні продовольством, збереженні довкілля. Європейська комісія презентувала довгострокове стратегічне бачення розвитку сільських територій ЄС до 2040 р., де визначено основні виклики та можливості їхнього розвитку [1]. Зокрема, основні виклики, такі як глобалізація, урбанізація, старіння населення, повинні нівелюватися із використанням переваг зеленого і цифрового переходів та враховувати особливості розвитку сільських територій, опираючись на сильні сторони громад. Для досягнення стратегічного бачення було розроблено План дій розвитку сільських районів, що

охоплює 4 основні напрями: 1) формування сильних громад через покращення доступу до послуг і впровадження соціальних інновацій; 2) забезпечення транспортної та цифрової доступності; 3) забезпечення сталого розвитку через збереження природних ресурсів, протидія зміні клімату; 4) диверсифікація економічної діяльності та сприяння підвищенню доданої вартості агропродовольчої діяльності й агротуризму.

У Європейському Союзі розроблено Спільну аграрну політику (САП) і політику згуртованості, що забезпечують фінансові та нормативні засади розвитку і підтримки громад. Політика розвитку сільських територій ЄС базується на диференційованому підході до різних видів громад, кожна з яких потребує власної моделі розвитку, оскільки одні демонструють економічну стійкість завдяки диверсифікованій економіці, а інші стикаються з проблемами старіння насе-

лення та скорочення його чисельності, погано розвинутої інфраструктури та віддаленості від ринків праці. На рівні ЄС таку підтримку здійснюють насамперед через структурні фонди. Попри позитивний досвід публічного інвестування, країни стикаються з низкою викликів. З одного боку, процеси публічного інвестування супроводжує високий рівень бюрократизації та надмірне зосередження на аудиті, контролі з боку керівних органів ЄС, а з іншого – низький рівень інституційної і фінансової спроможності сільських районів та, як наслідок, слабка спроможність поглинати за контрактовані кошти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти спільної аграрної політики ЄС висвітлені у працях Т. Зінчук, Н. Куцмус [2], О. Попової [3], Л. Старікової [4]. Фінансові можливості публічного інвестування через структурні фонди ЄС та фінансові інструменти для третіх країн, Ukraine Facility знайшли відображення у дослідженнях О. Івашко [5], С. Кахновець [6]. Водночас публічне інвестування розвитку сільських територій є складним питанням, що регулюється спільною аграрною політикою та політикою згуртованості ЄС, які зазнають динамічних трансформацій і потребують поглибленого дослідження.

Метою статті є з'ясування особливостей і викликів публічного інвестування у сільських територіях ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Європейському Союзі діє Спільна аграрна політика (Common Agricultural Policy) на період 2023–2027 рр. Регламентом ЄС 2021/2115 встановлено правила підтримки національних стратегічних планів, які розробляють країни-члени ЄС в межах Спільної аграрної політики, визначено прямі виплати фермерським господарствам, регулюється розвиток сільських

територій. Фінансується політика Європейським фондом гарантування сільського господарства (EAGF, European Agricultural Guarantee Fund) та Європейським сільськогосподарським фондом для сільського розвитку (EAFRD, European Agricultural Fund for Rural Development). Блок фінансових питань виокремлений в Регламенті ЄС 2021/2116, хоча рамкові умови щодо фінансування впровадження Спільної аграрної політики ЄС наведено в окремому розділі базового Регламенту ЄС 2021/2115 [4; 8].

Викликом реалізації Спільної аграрної політики ЄС стало її надмірне зосередження на унормуванні, контролі, проведенні аудиту та запровадженні санкцій на рівні ЄС, що виявилось неефективним. Тому, починаючи з 2023 року, ЄС реалізує нову модель САП, яка стала переходом до сильної зосередженості на результатах та перерозподілу відповідальності між Європейською комісією та країнами ЄС. На рівні ЄС тепер можна встановлювати лише базові параметри САП – цілі, базові вимоги, а країни вже самі мають вирішувати, яким чином вони досягатимуть цілі. Також країни самі здійснюватимуть моніторинг надання підтримки, визначатимуть ступінь ефективності реалізації політики та звітуватимуть перед ЄС. Запроваджено процедуру формування національних стратегічних планів САП країнами-членами, зокрема з урахуванням інших політик ЄС. Національні стратегічні плани містять компонент I – ринкові заходи і компонент II – сільський розвиток. Єврокомісія тепер погоджує національні стратегічні плани САП для того, щоб збільшити ефективність у досягненні поставлених цілей, забезпечити узгоджені підходи до реалізації політики та досягти синергії [4].

Компонент 2 – розвиток сільських територій (Rural Development Policy) передбачає розвиток виробництва чистої енергії, біо- та циркулярної економіки, екотуризму. Окре-

ма увага приділяється розвитку смарт-сіл шляхом підвищення їхніх спроможностей, підтримки інновацій, використання інноваційних фінансових інструментів, зокрема для покращення інфраструктури, послуг і навичок. Великі надії покладаються на підхід “знизу-догори”, який підтримується програмою LEADER (Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale) [4].

Публічні інвестиції в сільські території здійснюють через комплексну систему фондів і програм, що дають змогу поєднати кошти ЄС, національних бюджетів і територіальних громад на умовах співфінансування. На рівні ЄС визначають бюджети, на національному рівні розробляють стратегічні й операційні програми, а на регіо-

нальному та місцевому рівні розробляють проекти, які проходять конкурсний відбір і фінансуються на умовах співфінансування. Публічні інвестиції дають змогу громадам реалізовувати стратегії, що ґрунтуються на співпраці між різними сферами й активній участі мешканців.

Процедура отримання фінансування зі структурних фондів ЄС охоплює три етапи – програмування, призначення, фінансування (рис. 1). На етапі програмування укладають угоду про партнерство, здійснюють підготовку операційних програм. На наступному етапі держава-член призначає органи, що відповідатимуть за управління, контроль, моніторинг виконання програм. І на останньому етапі фінансування відбува-

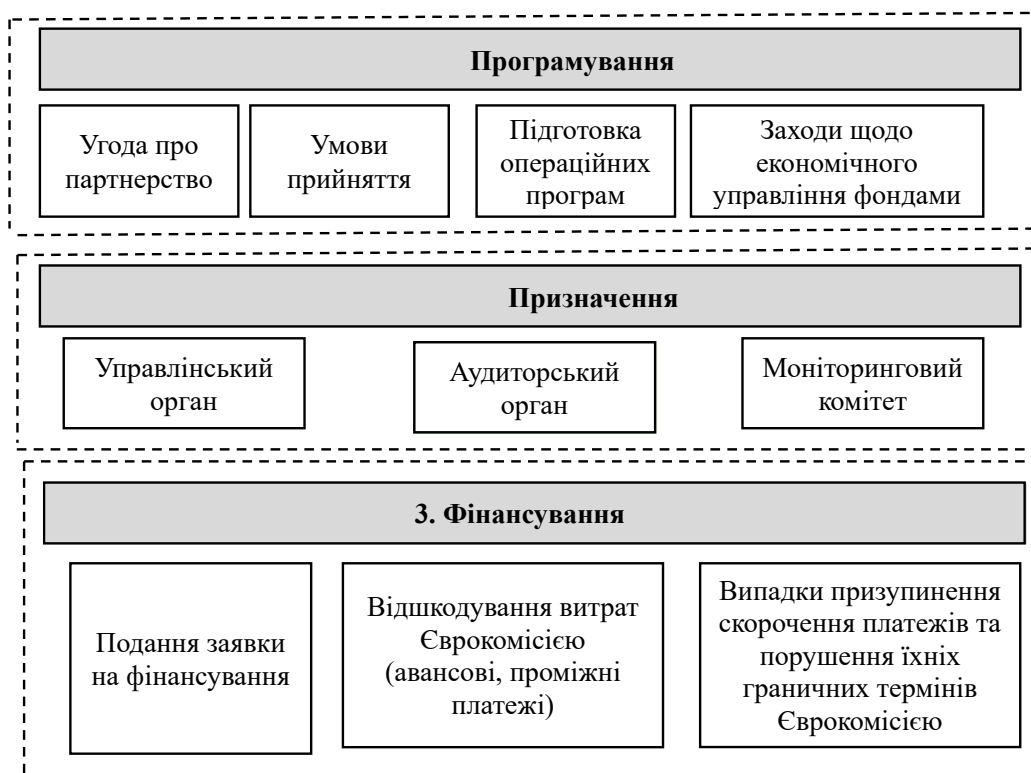

Рис. 1. Процедура отримання фінансування зі структурних фондів ЄС*

*Побудовано на основі [6].

ється подання заявки на фінансування, відшкодування витрат Єврокомісією. Подання заявки передбачає формування бенефіціаром платіжного запиту до управлінського органу та формування управлінським органом платіжного запиту до Єврокомісії.

Більшістю програм (до 70%), які фінансують з фондів ЄС, зазвичай управляють спільно країни-члени ЄС. Комісія веде переговори та затверджує операційні програми і їхнє фінансування, а на національному рівні здійснюється оперативне управління програмами, відбір проєктів, контроль та оцінка виконання. Країни-учасники скеровують фінансування виконавцям проєктів, а Єврокомісія відшкодовує видатки.

Критерії відбору проєктів у межах Спільної аграрної політики ЄС формують на основі Регламенту (ЄС) 2021/2115 та

деталізують у національних CAP Strategic Plans держав-членів. Для оцінювання використовують обов'язкові критерії (eligibility criteria) та системи балів для ранжування проєктів (табл. 1).

Отже, розвиток сільських територій в ЄС регулюється через розробку Спільної аграрної політики ЄС, політики згуртованості, якими встановлено правила, цілі, інструменти підтримки, обмеження тощо. В межах САП фінансування громад здійснюють через Європейський аграрний фонд розвитку сільських територій (EAFRD), який належить до структурних фондів ЄС, що регулює розвиток сільських територій, інвестуючи у локальні проєкти. Обсяг бюджету цього фонду на період 2021–2027 рр. становить 95,5 млрд євро.

Таблиця 1

Узагальнені критерії відбору проєктів в межах Спільної аграрної політики ЄС (2023–2027 рр.)*

Критерії	Зміст критеріїв	Особливості застосування
Відповідність стратегічним документам	Відповідність 9 стратегічним цілям САП і національному плану САП	Обов'язковий
Відповідність локальним стратегіям (LEADER/CLLD)	Узгодженість із локальною стратегією	Обов'язковий для LEADER/CLLD
Управлінська спроможність	Інституційна, фінансова спроможність заявника	Обов'язковий/ ранжування
Економічна доцільність	Фінансова та економічна життєздатність проєкту	Ранжування
Ефективність використання коштів	Співвідношення витрат і результатів	Ранжування
Вплив на зайнятість	Створення нових робочих місць, збереження робочих місць	Ранжування
Вплив на місцеву економіку	Диверсифікація економічної діяльності	Ранжування
Екологічний вплив	Кліматична нейтральність, енергоефективність	Ранжування
Захист довкілля	Охорона екосистеми, агроекологічні заходи	Ранжування
Інноваційність	Нові технології, інновації, цифрові рішення	Ранжування
Трансфер знань	Навчання, підвищення кваліфікації	Додаткові бали
Територіальні пріоритети	Гірські, депресивні території	Додаткові бали
Підтримка окремих соціальних груп	Молоді фермери, жінки, нові бенефіціари	Додаткові бали
Готовність до реалізації	Розроблено ПКД, наявні дозволи	Ранжування

*Складено на основі [7; 8; 9].

Фінансування заходів політики згуртованості здійснюють через такі структурні фонди: Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF), Європейський соціальний фонд (ESF), Фонд згуртованості (CF), Фонд справедливого переходу (JTF). Європейським фондом регіонального розвитку у 2021–2027 рр. передбачено обсяг фінансування понад 325,5 млрд євро (близько половини усіх структурних фондів ЄС) на реалізацію понад 300 проєктів, що спрямовані на зменшення регіональних і соціальних дисбалансів розвитку територій (рис. 2).

На період 2021–2027 рр. обсяг фінансування структурних фондів ЄС становив 477,2 млрд євро, що на 60,4 млрд євро менше попереднього планового періоду. Водночас удвічі скоротилася частка структурних фондів у довгостроковому бюджеті ЄС – з 54,4% у періоді 2014–2020 рр. до 26,2% у наступному плановому періоді. Причинами скорочення стали глобалізаційні виклики, пов'язані із виходом Великої Британії з ЄС, та, як наслідок, зменшення доходів на розмір її національних внесків; створення інструментів відновлення після пандемії Next Generation EU (NGEU); ко-

регування у 2023 р. витрат ЄС через агресію рф.

Найбільша частка фінансування ЄС через структурні фонди упродовж поточного (2021–2027 рр.) та попереднього (2014–2020 рр.) періодів незмінно припадала на Європейський фонд регіонального розвитку (46,4%) (рис. 3).

Обсяг фінансування Європейського аграрного фонду сільських територій на період 2021–2027 рр. було зменшено удвічі, порівняно з попереднім періодом, за рахунок відсутності фінансування з національних бюджетів, що свідчить про посилення ролі спільної аграрної політики та було пов'язано з упровадженням стратегічних планів САП для кожної з країн-учасниць. В новому періоді національні бюджети не є джерелом формування фонду, а використовуються лише для обов'язкового співфінансування програм і проєктів розвитку сільських територій. Рівень співфінансування залежить від рівня розвитку територій, типу заходу. Відповідно до Регламенту (ЄС) 2021/2115 нової моделі САП найменш розвинені регіони дофінансовують 15% від загального обсягу фінансування, перехідні (транзитивні)

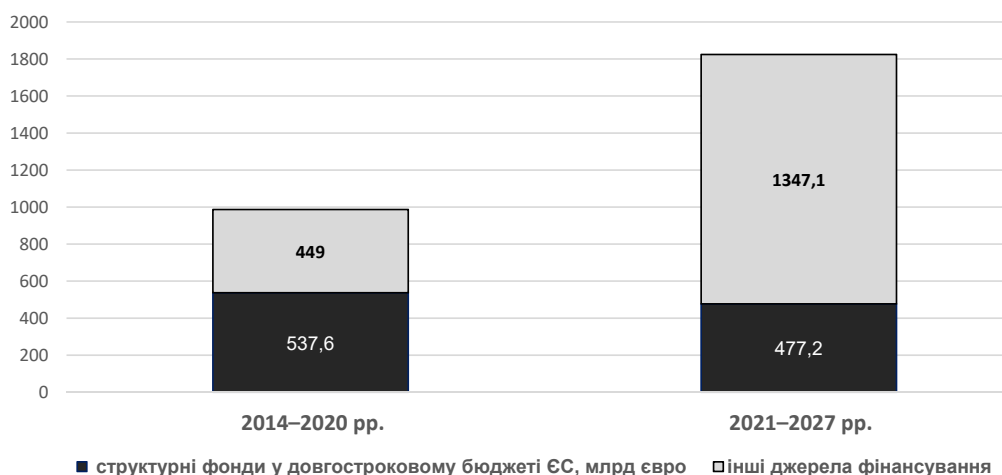

Рис. 2. Обсяг фінансування структурних фондів ЄС, млрд євро [7]

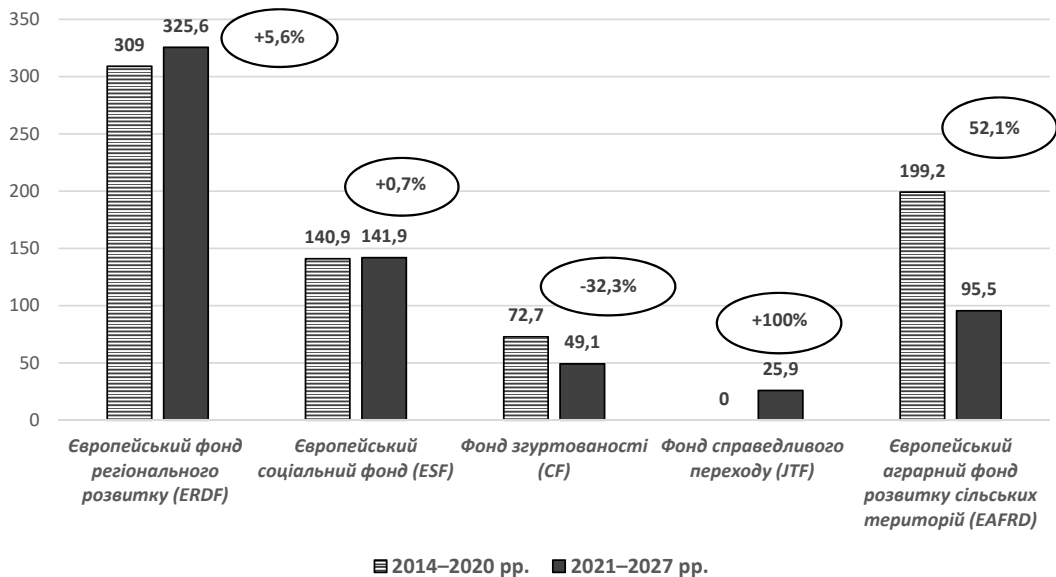

Рис. 3. Динаміка та обсяги структурних фондів ЄС, млрд євро [7].

території – 40%, високорозвинені території – 57% [8]. За окремими напрямками, такими як непродуктивні інвестиції (довкілля, біорізноманіття), кліматичні заходи, LEADER / CLLD, ставки фінансування становлять до 80% за рахунок коштів ЄС.

Кожна країна-учасниця у стратегічних планах САП встановлює свої ставки, але вони не можуть перевищувати ті максимуми, що встановлено у ЄС. Для прикладу, ставки національного співфінансування проєктів/програм, що фінансуються з Європейського аграрного фонду сільських територій, становлять в Польщі – 15–37%, Румунії – 15–30%, Словаччині – 25–40%.

Для визначення ставок розподілу коштів політики згуртованості використовують методику Єврокомісії – “Берлінську формулу”. В основі формули – ВВП на душу населення (GDP per capita). Такий підхід є не вигідний для сільських територій, адже за добре розвинутою столицею чи агломерацією можуть ховатися громади з характерними для них

проблемами низької густоти населення, депопуляції та старіння населення, неналежною інфраструктурою послуг, які не враховуються у згаданий методиці.

Новим інструментом інвестування ЄС у 2021–2027 pp. став Фонд справедливого переходу, що пов’язаний з розвитком сільських територій, зокрема тих, що залежать від викопного палива, потерпають через декарбонізацію та можуть втрачати робочі місця в процесі зеленого переходу. Обсяг фонду на 2021–2027 pp. – 25,9 млрд євро, зокрема 18,5 млрд євро за рахунок коштів ЄС. Фонд фінансує лише додаткові витрати, що пов’язані з зеленим переходом. Держави-учасниці співфінансують проєкти (30-50%) [9]. Напрямами фінансування фонду є створення нових робочих місць у зеленій економіці (біоекономіці, відновлювальній енергетиці), підтримка працівників, що втратили роботу через зелений перехід, підвищення енергоефективності будівель, підтримка фермерських господарств, які

залежать від секторів з високим викидом CO₂ та інші.

Одним із найбільших викликів публічно-го інвестування в ЄС є проблеми освоєння коштів структурних фондів ЄС. Значна частина коштів залишається не використаною через низьку здатність країн ЄС до поглинання – середнє по ЄС – 79% (рис. 4). Слід зауважити, що найнижчий рівень освоєння коштів здебільшого у найбільших реципієнтів – Румунія, Іспанія, Італія.

Середній рівень освоєння коштів Європейського аграрного фонду розвитку сільських територій (EAFRD) за період 2014–2020 рр. ще нижчий – 73% (законтрактовано 128 млрд євро та сплачено – 93,5 млрд євро). У наступному плановому періоді станом на 2023 р. було освоєно лише 1% коштів, серед основних причин – впровадження нової моделі САП, повільні платежі на початку періоду, низька інституційна спроможність сільських районів [10].

Рівень поглинання коштів залежить від інституційної (низький рівень розробки програм і фінансового менеджменту, неналежна координація між рівнями управління, повільний відбір проєктів) та фінансової спроможності (нездатність співфінансувати програми, нездатність бенефіціарів забезпечити безперебійний грошовий потік для фінансування проєкту до моменту відшкодування витрат).

Через Європейський сільськогосподарський фонд розвитку сільських територій (EAFRD) здійснюється фінансування LEADER, що реалізується через національні, регіональні програми. Програма LEADER розроблена для того, щоб забезпечити людям, які проживають у сільських громадах, можливість брати участь в ухваленні рішень на місцевому рівні шляхом формування багатогалузевих місцевих груп дій (LAG/ЛАГ), які розробляють та впроваджують стратегії місцевого розвитку. Підхід LEADER має велике значення,

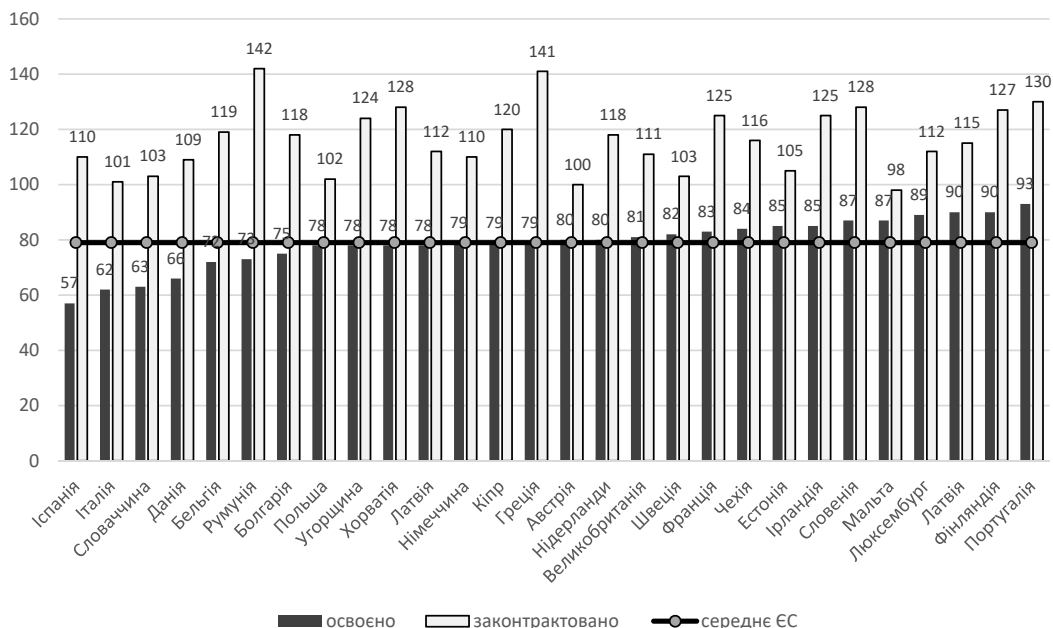

Рис. 4. Рівень освоєння коштів структурних фондів в ЄС у 2014–2020 рр., % [7]

оскільки реалізація зосереджується на конкретній сільській території, залучає громаду до процесу ухвалення рішень, стимулює місцеві ініціативи, сприяє інноваціям та співробітництву між територіальними громадами, участі усіх зацікавлених сторін. У період 2014–2021 рр. LEADER підтримав 2784 місцеві асоціації (ЛАГ) у 118 програмах розвитку сільських районів у всіх 28 державах-членах ЄС [11].

Проблеми реалізації програми LEADER подібні до інших програм, що фінансуються фондами ЄС, це – повільне освоєння коштів, затримка виплат у перші роки, високі вимоги до проектного менеджменту тощо. Слід акцентувати та тому, що високий рівень диференціації сільських громад сприяє значним диференціаціям між ЛАГ (кадровим, управлінським, фінансовим) та, як наслідок, можливості реалізації проєктів сильнішими ЛАГ є вищими, що може, своєю чергою, посилювати внутрішні дисбаланси розвитку територій.

Висновки. Регулювання розвитку сільських територій у Європейському Союзі регулюється насамперед Спільною аграрною політикою ЄС та політикою згуртованості. Публічні інвестиції в сільські території здійснюються через комплексну систему фондів та програм, що дають змогу поєднати кошти ЄС, національних бюджетів і територіальних громад на умовах співфінансування.

У 2021–2027 рр., порівняно з попереднім плановим періодом, відбулося скорочення обсягу фінансування структурних фондів ЄС (-11,3%), що зумовлено глобалізаційними викликами, пов'язаними із зменшенням надходжень національних внесків через вихід Великої Британії з ЄС, створенням інструментів відновлення після пандемії Next Generation EU (NGEU), корегуванням у 2023 р. витрат ЄС через агрегію рф. Обсяг фінансування Європейського аграрного фонду сільських територій було

зменшено удвічі, порівняно з попереднім періодом, через відсутність фінансування з національних бюджетів, що свідчить про посилення ролі Спільної аграрної політики, та зміну підходу до формування фонду – в новому періоді національні бюджети використовують лише для обов'язкового співфінансування програм та проєктів розвитку сільських територій.

Найбільшим викликом публічного інвестування у ЄС є низький рівень поглинання коштів структурних фондів ЄС країнами-членами (в середньому 79%).

Наукова цінність дослідження полягає в поглибленні теоретичних основ публічного інвестування сільських територій ЄС через поєднання інструментів політики згуртованості та Спільної аграрної політики, а також систематизації фінансових інструментів розвитку сільських територій.

Список використаних джерел

1. *Long-term vision for rural areas: for stronger, connected, resilient, prosperous EU rural areas.* URL : https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_3162.
2. Зінчук Т.О., Куцмус Н.М. Спільна аграрна політика ЄС на 2023–2027 рр.: амбіції і релевантність Цілям сталого розвитку. *Економіка України.* 2023. № 11. С. 76–96. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.11.076>.
3. Полова О. *Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні до 2030 року (перший публічний варіант проєкту): відповідність вимогам САП ЄС.* *Економіка України.* 2024. № 6. 49–70. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.06.049>.
4. Старікова Л. Спільна аграрна політика ЄС і завдання України в контексті євроінтеграції (план наближення політик і гармонізації законодавства). *Агрополітичний звіт.* 2023.
5. Івашко О. А. *Архітектура публічного інвестування соціально-економічного розвитку регіонів : монографія / наук. ред. І. З. Сторо-*

нянська. Луцьк : Вежа-Друк, 2025. 416 с. URL : <http://ird.gov.ua/irdp/p20250004.pdf>.

6. Кахновець С. Фінансові можливості євроінтеграції: структурні фонди, фінансові інструменти для третіх країн, Ukraine Facility. Львів. Форум євроінтеграції. 2024.

7. Cohesion Open Data Platform. URL : <https://data.europa.eu/en/news-events/news/cohesion-open-data-platform>.

8. Regulation (EU) 2021/2115 of the European Parliament. URL : https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/2115/?utm_source=chatgpt.com.

9. CAP Strategic Plans 2023–2027 (country fiches). URL : https://agriculture.ec.europa.eu/cap-my-country/cap-strategic-plans_en.

10. Annual reports for the 2022 financial year. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2023.

11. Regional cross-country report to support LEADER and other EAFRD rural development measures. URL : https://eu-cap-network.ec.europa.eu/publications/regional-cross-country-report-support-leader-and-other-eafrd-rural-development_en.

References

1. Long-term vision for rural areas: for stronger, connected, resilient, prosperous EU rural areas. Available at: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_3162.

2. Zinchuk, T.O., Kutsmus, N.M. (2023). Spilna aharna polityka YES na 2023-2027 rr.: ambitsii i relevantnist Tsiliam staloho rozvytku [The EU Common Agricultural Policy for 2023-2027: ambitions and relevance to the Sustainable Development Goals]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 11, 76–96. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.11.076>.

3. Popova, O. (2024). Stratehiia rozvytku sil'skoho hospodarstva ta sil'skykh terytorii v Ukraini do 2030 roku (pershyiy publichnyi variant proiektu): vidpovidnist vymoham SAP YES [Strategy for the development of agriculture and rural areas in Ukraine until 2030 (first public version of

the project): compliance with the requirements of the EU CAP]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 6, 49–70. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.06.049>.

4. Starikova, L. (2023). Spilna aharna polityka YES i zavdannia Ukrainy v konteksti yevrointehratsii (plan nablyzhennia polityk i harmonizatsii zakonodavstva) [The EU Common Agricultural Policy and Ukraine's tasks in the context of European integration (plan for policy approximation and harmonization of legislation)]. *Ahropolitychnyi zvit – Agricultural Policy [in Ukrainian]*.

5. Ivashko, O. A. (2025). Arkhitektonika publichnoho investuvannia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv [Architecture of public investment in the socio-economic development of regions]. (Ed. I. Z. Storonyanska). Lutsk: Vezha-Druk. Available at: <http://ird.gov.ua/irdp/p20250004.pdf>.

6. Kakhnovets, S. (2024). Finansovi mozhlyvosti yevrointehratsii: strukturni fondy, finansovi instrumenty dlia tretikh krain, Ukraine Facility [Financial opportunities for European integration: structural funds, financial instruments for third countries, Ukraine Facility]. Lviv. Forum yevrointehratsii [in Ukrainian].

7. Cohesion Open Data Platform. Available at: <https://data.europa.eu/en/news-events/news/cohesion-open-data-platform>.

8. Regulation (EU) 2021/2115 of the European Parliament. Available at: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/2115/?utm_source=chatgpt.com.

9. CAP Strategic Plans 2023–2027 (country fiches). Available at: https://agriculture.ec.europa.eu/cap-my-country/cap-strategic-plans_en.

10. Annual reports for the 2022 financial year. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2023.

11. Regional cross-country report to support LEADER and other EAFRD rural development measures. Available at: https://eu-cap-network.ec.europa.eu/publications/regional-cross-country-report-support-leader-and-other-eafrd-rural-development_en.